

Sygn. akt I CSK 69/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 września 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

Protokolant Anna Matura

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości Multi Media Spółki z o.o.
przeciwko Energetyka Ursus Spółce z o.o.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 9 września 2010 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 7 lipca 2009 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanej na rzecz
powoda kwotę 5 400 zł (pięć tysięcy czterysta) tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił częściowo wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że uznał za bezskuteczną wobec masy upadłości „Multi-Media” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, czynność prawną dokonaną w dniu 14 grudnia 2004 r., polegającą na przeniesieniu przedsiębiorstwa upadłej, w rozumieniu art. 55¹ k.c., na rzecz pozwanego w zamian za objęcie udziałów w „Energetyka-Ursus” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością.

Rozstrzygnięcie to oparte zostało na następujących ustaleniach i wnioskach:

W dniu 14 grudnia 2004 r. „Multi – Media” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością przeniosła na rzecz „Energetyka- Ursus” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością własność przedsiębiorstwa Spółki „Multi-Media” o wartości 1735200 zł w zamian za objęcie 1000 udziałów w Spółce „Energetyka-Ursus” o łącznej wartości 100000 zł. Czynność tę poprzedziła uchwała Spółki „Energetyka-Ursus” podjęta w dniu 14 grudnia 2004 r. o podwyższeniu kapitału zakładowego i zmianie umowy Spółki. Nadwyżka pomiędzy wartością nominalną udziałów a wartością aportu przeznaczona została na kapitał zapasowy. W dniu 6 czerwca 2005 r. złożony został wniosek o ogłoszenie upadłości Spółki „Multi-Media”, który Sąd Rejonowy uwzględnił, ogłaszając w postanowieniu z dnia 10 listopada 2005 r. likwidacyjną upadłość tej Spółki.

Sąd Okręgowy uznał, że powód nie wykazał istnienia rażącej dysproporcji pomiędzy świadczeniem Spółki obejmującej udziały a ich wartością, skoro niezasadnie wliczono do wartości przedsiębiorstwa uzyskane koncesje, a na wartość udziałów wpływają również prawa korporacyjne wspólnika (udziału w zgromadzeniach, prawa głosu, możliwość uzyskiwania w przyszłości dywidend). Apelacja powoda w odniesieniu do tego rozstrzygnięcia oparta została na błędnej ocenie zebranego materiału dowodowego i stanu faktycznego, która była przyczyną przyjęcia, że nie doszło do rażącej dysproporcji pomiędzy świadczeniami stron umowy przeniesienia własności przedsiębiorstwa, do wartości przedsiębiorstwa wliczone zostały koncesje, jak też że nie doszło do pokrzywdzenia wierzycieli upadłej Spółki.

Sąd Apelacyjny uznał, że dysproporcja pomiędzy świadczeniem upadłej Spółki a wartością udziałów objętych w pozwanej Spółce jest rażąca, skoro umowa Spółki nie przewidywała żadnego uprzywilejowania, o jakim mowa w art. 174 § 2 k.s.h., dla wspólnika wnoszącego aport o wartości znacznie przenoszącej wartość obejmowanych udziałów, a nie rekompensują jej równe dla wszystkich wspólników prawa korporacyjne. Sumy zgromadzone na rachunku kapitału zapasowego (art. 154 § 3 k.s.h.) służą samofinansowaniu działalności spółki oraz pokryciu straty bilansowej, nie podlegają zwrotowi na rzecz wspólników, ponieważ umowa Spółki nie zawiera postanowień umożliwiających dokonywanie wypłat wspólnikom części wartości aportów. Ocena ekwiwalentności powołanych świadczeń dokonywana jest przy uwzględnieniu kryteriów stosowanych w odniesieniu do wyzysku, jako instytucji zbliżonej, uregulowanej w art. 388 k.c. Zgłoszone żądanie wypełnia dyspozycję art. 127 § 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (t.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361, dalej p.u.n.).

Pozwana oparła skargę kasacyjną na podstawie przewidzianej art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., zarzucając że zaskarżony wyrok jest konsekwencją błędnej wykładni art. 154 § 3 k.s.h., polegającej na przyjęciu, że nadwyżka wartości aportu nad wartością udziałów stanowi dysproporcję o charakterze wyzysku, niezastosowania art. 260 k.s.h. dla oceny czynności prawnej z dnia 14 grudnia 2004 r., zastosowania art. 388 k.c. dla tej oceny, a także zastosowania art. 127 ust.1 p.u.n. oraz przyjęcia, że zostały spełnione przewidziane nim przesłanki. Ponadto powołała się na naruszenie art. 257 k.s.h. w związku z art. 255 § 1 k.s.h. przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu czynności opisanej w protokole z dnia 14 grudnia 2004 r. za czynność pozwanej, zamiast za czynność wspólnika tej Spółki, jak też niezastosowanie art. 249 do 252 k.s.h. do oceny trybu zaskarżenia czynności wskazanej przez powoda i opisanej aktem notarialnym z 14 grudnia 2004 r. Niezależnie od tego zarzuciła, że doszło do niewłaściwego zastosowania art. 155 k.c. w związku z art. 55² i art. 75¹ k.c. i art. 2 k.s.h.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 127 ust. 1 p.u.n. traktuje o ochronie wierzycieli upadłego przez przyjęcie, że z mocy ustawy są bezskuteczne w stosunku do masy upadłości czynności prawne rozporządzające jego majątkiem, jeżeli dokonane zostały przez niego w ciągu roku przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości i były nieodpłatne albo odpłatne, ale wartość świadczenia upadłego w rażącym stopniu przewyższa wartość otrzymanego przez niego świadczenia lub zastrzeżonego dla niego lub dla osoby trzeciej. Syndyk masy upadłości, realizując przyznane mu art. 132 ust. 1 p.u.n. uprawnienie, żąda w istocie ustalenia, że rezultat względnej bezskuteczności odnosi się do skonkretyzowanej, podjętej we wskazanym czasie czynności, czego następstwem będzie objęcie przedmiotu świadczenia upadłego masą upadłości. Ponadto obciąża go obowiązek wykazania, że miała miejsce rażąca niewspółmierność świadczenia upadłego w stosunku do otrzymanej odpłaty. Powołane uregulowanie nie zawiera definicji dysproporcji określonej jako "przewyższenie w rażącym stopniu wartości świadczenia" w stosunku do otrzymanego ani kryteriów, jakie powinny być rozważone dla jej ustalenia. Należy zatem oceny tej dokonać przy uwzględnieniu przeciętnych cen i stawek stosownych w obrocie, odnoszonych do okoliczności konkretnej sprawy. Nie ma przeszkód do wykorzystania mierników przyjmowanych dla wyznaczenia dysproporcji objętej art. 388 k.c. Nie ma racji skarżąca, utrzymując że pomocnicze stosowanie kryteriów w odniesieniu do pojęcia określonego w taki sam sposób w obu przepisach oznacza, że Sąd Apelacyjny uznał, że doszło do wyzysku.

Dozwolone co do zasady, zgodnie z art. 154 § 3 k.s.h., nabycie udziałów za cenę wyższą od ich wartości nominalnej może być podyktowane różnymi względami, do których zaliczyć należy zamiar dokapitalizowania spółki z oczekiwaniem uprzywilejowania udziałów, uzyskiwania w najbliższej przyszłości dywidendy, czy też podwyższenia rynkowej wartości udziałów, a nawet liczenia, że w przypadku likwidacji spółki dojdzie do podjęcia przez zgromadzenie uchwały o zwrocie nadwyżki. Trafnie wskazał Sąd Apelacyjny, że granicą dowolności przekazywania aportu o znacznej wartości jest rażąca jej niewspółmierność w stosunku do nominalnej wartości nabywanych udziałów. Takie znaczenie miało wskazanie jako tej granicy wyzysku. Nie ma podstaw do przyjęcia, że zastosowany

został przepis art. 388 k.c. i tym samym doszło do jego naruszenia przez niewłaściwe zastosowanie.

W dniu 14 grudnia 2004 r. zdziałane zostały dwie czynności prawne objęte aktami notarialnymi sporządzonymi przez tego samego notariusza. Pierwszą z nich, zawartą w akcie notarialnym o numerze /.../, była uchwała zgromadzenia wspólników „Energetyka-Ursus” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o podwyższeniu kapitału zakładowego, utworzeniu nowych udziałów, z których 1000 o łącznej wartości 100000 zł obejmie Spółka „Ursus-Media” i pokryje je w całości aportem w postaci jej przedsiębiorstwa o wartości 1735200 zł. Drugą (akt notarialny nr) Spółki „Ursus-Media” i „Energetyka-Ursus” zawarły umowę przeniesienia własności przedsiębiorstwa Spółki „Ursus-Media” o łącznej wartości 1735200 zł na rzecz Spółki „Energetyka-Ursus” jako pokrycie obejmowanych w niej 1000 udziałów o łącznej wartości 100000 zł. Obie te czynności zostały zmienione, przy czym pierwsza uchwałą podjętą w dniu 17 grudnia 2004 r., opisaną w akcie notarialnym z dnia 17 grudnia 2004 r. nr 4397/2004, a druga aneksem do umowy przeniesienia własności przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. z dnia 17 grudnia 2004 r. określonym w akcie notarialnym także z dnia 17 grudnia 2004 r. Zmiany te dotyczyły postanowień, że przejęte przez Spółkę „Energetyka-Ursus” przedsiębiorstwo obejmuje również pozwolenia wymienionych podmiotów na prowadzenie wskazanych rodzajów działalności, co nie wpłynęło na zmianę wartości przedsiębiorstwa. W treści skarżonego wyroku Sąd Apelacyjny nie wskazał numeru aktu notarialnego, którym objęta została umowa przeniesienia przedsiębiorstwa, ale nie budzi wątpliwości, że bezskuteczność dotyczy tej właśnie umowy. Pozwana nie przeczyła, że przedsiębiorstwo upadłej Spółki stanowi jej własność, a zatem doszło do nabycia go z pożądanym rezultatem. Wobec tego nie mogły się ostać zarzuty skarżącej dotyczące naruszenia art. 257 w związku z art. 255 § 1 k.s.h., art. 249 do 252 k.s.h., które dotyczą uchwał spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w przedmiocie zmiany umowy spółki i podwyższenia kapitału zakładowego oraz zasad zaskarżania uchwał podejmowanych przez zgromadzenie wspólników, ponieważ przepisy te nie miały zastosowania w rozpoznawanej sprawie. Kwestionowane orzeczenie nie zostało oparte na przepisach art. 155 k.c. w związku z art. 55¹ i art. 75 k.c. odnoszonych do uchwały zgromadzenia

wspólników pozwanej o podwyższeniu kapitału zakładowego i wskazaniu podmiotu, który obejmie nowoutworzone udziały w opisany w niej sposób, bo nie była ona inną umową zobowiązującą upadłą Spółkę do przeniesienia własności przedsiębiorstwa. Podstawą nabycia własności przedsiębiorstwa przez pozwaną była opisana umowa, nie zaś uchwała zgromadzenia jej wspólników. Za bezprzedmiotową również należało uznać argumentację wiążącą błędną wykładnię art. 127 ust. 1 p.u.n. z założeniem, że powództwo zmierza do uznania bezskuteczności uchwały zgromadzenia wspólników pozwanej Spółki.

Nie ma racji skarżąca, że Sąd Apelacyjny nie zastosował do oceny zaskarżonej czynności prawnej treści art. 260 k.s.h., skoro przyjęte zostało w motywach orzeczenia, że kapitał zapasowy jest przejawem samofinansowania i służy pokryciu straty bilansowej. Przewidziana w art. 260 § 1 k.s.h. możliwość przeznaczenia środków z tego kapitału na pokrycie uchwalonego podwyższenia kapitału zakładowego mieści się w pojęciu samofinansowania, chociaż nie doszło wprost do odwołania się do tego przepisu.

Nie zasługiwał na podzielenie zarzut niewłaściwego zastosowania art. 127 ust. 1 p.u.n. Przekazanie składników przedsiębiorstwa o wskazanej wartości, wielokrotnie przewyższającej nominalną wartość nabywanych udziałów, zasadnie ocenił Sąd Apelacyjny jako świadczenie w rażącym stopniu przewyższające otrzymane świadczenie. Taka nieekwiwalentność obu świadczeń nie znajduje ekonomicznie racjonalnego uzasadnienia, skoro nabywająca udziały Spółka nie otrzymała udziałów uprzywilejowanych, nie niwelują jej równe dla wszystkich wspólników prawa korporacyjne (art. 174 k.s.h.), zaś nadwyżka wartości pozostała w pozwanej Spółce. Dokapitalizowanie połączone z rozwojem Spółki i wzrostem wartości rynkowej jej udziałów można by uznać za gospodarczo słuszne, gdyby nie skutki jakie wywołane zostały tą decyzją dla Spółki nabywającej udziały. Już po upływie niespełna sześciu miesięcy od zawarcia umowy o przekazaniu przedsiębiorstwa z powodu zaprzestania płacenia przez Spółkę swoich zobowiązań, doszło do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, a następnie uznania przez Sąd, że wniosek spełnia przesłanki przewidziane art. 11 ust. 1 p.u.n. i ogłoszenia jej likwidacyjnej upadłości. Niewątpliwie wyzbycie się tak istotnego składnika majątkowego nie może być ocenione jako pozostające bez wpływu na

wypłacalność upadłej Spółki oraz na możliwość zaspokojenia wierzycieli, skoro nie było połączone z ekwiwalentnym świadczeniem. Nie zostało podważone twierdzenie powoda, że w zamian za zespół składników majątkowych tworzących przedsiębiorstwo upadła Spółka otrzymała świadczenie rażąco niskie, co usprawiedliwiało uznanie, że zostały spełnione przesłanki objęte art. 127 ust. 1 p.u.n.

Z powyższych względów pozbawiona uzasadnionych podstaw skarga kasacyjna podlegała oddaleniu w oparciu art. 398¹⁴ k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego oparte zostało na zasadzie odpowiedzialności za wynik sporu na tym etapie, na podstawie art. 98 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.